

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty
Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 2022, 9 (3), 853-869

RASİM ÖZDENÖREN'İN GÜL YETİŞTİREN ADAM'INDA KÜLTÜR VE KİMLİK KRİZİ
Culture And Identity Crisis In Rasim Özdenören's Rose-Growing Man

Mehmet ŞAHİN

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, menteslisahin@gmail.com, 0000-0002-2548-211X

Şeref GÖKÜŞ

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, serefgokus@akdeniz.edu.tr, 0000-0003- 3322-0723

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received: 11.11.2022
Kabul Tarihi / Accepted: 14. 12.2022
Yayın Tarihi / Published: 31.12.2022
Cilt / Volume: 9
Sayı / Issue: 3
Sayfa / Pages: 853-869

Atıf / Cite as: Şahin, Mehmet- Göküş, Şeref, "Rasim Özdenören'in *Gül Yetiştiren Adam*'ında Kültür Ve Kimlik Krizi" (Culture And Identity Crisis In Rasim Özdenören's Rose-Growing Man). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 9/3 (2022), 853-869. Doi No: 10.17859/pauifd.1202585.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 9 (3) 2022: 853-869

RASİM ÖZDENÖREN'İN *GÜL YETİŞTİREN ADAM*'INDA KÜLTÜR VE KİMLİK KRİZİ*

Mehmet ŞAHİN**
Şeref GÖKÜŞ***

Öz

Bu çalışmada, Rasim Özdenören'in *Gül Yetiştiren Adam* adlı yapıtından hareketle kültür ve kimlik krizi ilişkisi ele alınmaktadır. 1940 yılında doğan Rasim Özdenören, kendisini Doğu-Batı çatışmasının hakim olduğu, bu nedenle de bireylerin varoluşsal problemler yaşadığı bir toplumda bulur. Doğu-Batı yaşam tarzları, toplumun dönüştüğü yeni kimlik, sessiz protesto, kültürel çözülme, özüne yabancılaşma, aile temaları, ölüm ve ahiret düşüncesi gibi temalara yoğunlaşan yazar, iç dünyasını ve fikirlerini; öykülerinde, denemelerinde ve tek romanı olan *Gül Yetiştiren Adam*'da dışa vurmaktadır. Öykülerinde Anadolu insanını, mevcut gerçekliğinden kopmadan ve ideolojik mesaj kaygısı gütmeyen ayrıntılı olarak betimler. Yazar, sahip olduğu İslamî duygu ve düşüncelerini tüm eserlerinde doğrudan vermek yerine, örtülü bir biçimde ifade etmektedir. Onun hikayelerinde ve romanında kahramanlar, tüm açmazlarıyla ve kendi çelişkileriyle resmedilen sıradan insanlardır. Betimlemedeki ustalığı ile Türk edebiyatının tematik bakımdan zenginleşmesini sağlayan Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*'da tüm bunları sembolize etmektedir. Özdenören, romanında kendi hayatından kesitler sunmuş, ister Batı kültürü isterse Doğu kültürü içinde yaşasın, insanı kahramanlaştırmadan tüm sadeliği ile ele almayı başarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rasim Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, Kültürel Çözülme, Değer, Kimlik.

Culture And Identity Crisis In Rasim Özdenören's Rose-Growing Man

Abstract

This study examines the relationship between culture and identity crisis based on Rasim Özdenören's *The Man Who Grew Roses*. Rasim Özdenören, born in 1940, lives in a society where the East-West conflict dominates, causing individuals to struggle with existential issues. The author, who focuses on themes such as East-West lifestyles, the new identity that society has become, silent protest, cultural dissolution, alienation from his essence, family themes, death and the afterlife, expresses his inner world and ideas in his stories, essays and his only novel, *The Man Who Raised Roses*. In his stories, he describes the Anatolian people in detail without breaking away from the existing reality and without worrying about ideological messages. In all his works, the author expresses his Islamic feelings and thoughts implicitly rather than directly. In his stories and novels, the protagonists are ordinary people who are depicted with all of their

* Yazar makalede Etik Kurul İzni gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir. Bu makale, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İslami İlimler Enstitüsü'nün 11-13 Kasım 2022 tarihleri arasında ortaklaşa düzenledikleri "Uluslararası 21. Yüzyılda Gençlik ve İnanç Eğilimleri Sempozyumu"nda sunulan ve özeti yayınlanan "Din Dili ve Rasim Özdenören'in "Gül Yetiştiren Adam" Eseri Üzerinden İnanç Krizi" isimli bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, menteslisahin@gmail.com, 0000-0002-2548-211X.

*** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, serefgokus@akdeniz.edu.tr, 0000-0003-3322-0723.

dilemmas and contradictions. In *The Man Who Raised Roses*, Özdenören, who enriches Turkish literature thematically with his mastery of description, represents all of this. Özdenören presented sections from his own life in his novel, and managed to deal with it in all its simplicity, without making people a hero, whether they live in Western culture or Eastern culture.

Keywords: Rasim Özdenören, *The Man Who Grows Roses*, Cultural Dissolution, Value, Identity.

Structured Abstract

Language is a mirror that reflects the changes in the way of life, culture and beliefs of a society. Changes in society first manifest themselves in language. In the 21st century, with the development of communication and transportation tools, very rapid and relatively unpredictable changes are taking place in all societies around the world. These rapid changes affect not only religion and morality but also culture and all areas of life. Mentality and paradigm shifts in societies rapidly increase differentiation. Social and individual movements and religious and political tensions have the greatest impact on children, youth and language. So what kind of communication language should we develop with young people? How should we understand the crisis of faith in young people? What kind of language should we develop? What are our responsibilities? When the religious education institutions that shape the language of religion are examined, it is seen that they are in a structure that cannot establish an effective connection with society and youth. Academics and clergy from pre-2000 educational institutions, in particular, struggle to establish an effective communication language with the youth. In order to overcome this crisis, religious discourse in communication with young people should be clear, understandable, and tailored to their interests and needs. The concepts to be created as the language of religion should be carefully selected, flexible, and shaped according to the needs of young people. In particular, the language of religion to be created should be determined by taking into account areas such as formal, non-formal, and digital media. Serious changes are needed in the curricula of the faculties of Imam-Hatip and Theology/Islamic Sciences. Because there are serious problems in institutions providing religious education at the point of catching up with the age; it is difficult to grasp the modern age, thought systems and the digital world. Therefore, it is insufficient to produce solutions to problems that are difficult and cannot be fully grasped. We have become unable to produce answers to the questions that lead to the crisis of faith of today's youth. Especially in the field of Kalam, it is necessary to develop new methods that are suitable for the conditions of the period and that can remedy the faith crises of the youth, and move away from the previous vicious, sectarian debates. The rote learning, imitative understanding of education should be replaced by an understanding of education that produces knowledge, thinks, and can defend its field of belief. We should look for ways to develop a humanistic, love-based understanding of religion with our children and youth. Again, focusing on our tradition can be a solution for this. When we examine the process of Islamization of Anatolia, we see that a rich Sufi culture played an active role in Islamization. In this Islamization, we see that the language of the state, a warm and loving life example is presented rather than words and dry speech. Presenting Islam to people through life rather than words has a more lasting effect on individuals. Today, every household and every individual has the internet and social networks and everyone creates their virtual world. Even siblings growing up in the same family can grow up with different characters, and different understandings of religion and morality because of this virtual world they have created. How do we adapt our beliefs and thinking to this new world called post-truth, metaverse? Parents cannot develop an appropriate language of communication with their children on religious grounds. The current family structure and the realities of the new era do not match. Today we are experiencing something similar to the helplessness of Muslims who fell behind in the 19th-20th century in the face of industry, technology and Western ideas. But this time it is not only Muslims who are experiencing this helplessness, but also members of all other religions. Existing religious structures have difficulty in understanding new

languages and discourses and are unable to develop a new language. Before we can develop a new religious language, we need to clarify the existing developments in all their details. If the problems are clarified, it will be seen that literature, as in many other fields, has a very important effect on the development of an effective language of religion. This is because literature deals with every subject of human interest. Social events, facts, values and cultures are directly related to literature. All these traditions are transmitted through literature. Because literature cannot be isolated from society and the environment in which the author lives. It conveys the beliefs, ideas, culture, art, aesthetics and values of the period in which it was written. Rasim Özdenören's "The Man Who Grew Roses" is one of the works that best convey these characteristics. Özdenören explains the above-mentioned crises in the language of religion through his work "The Man Who Grew Roses". Young people are alienated from society in the work as in every period. They criticize the values of their family and society and are quite alienated from their own culture. In the work, Özdenören deals with the crisis of faith and culture brought about by modernization, corruption, distancing from the essence, and coming to terms with moral decadence. He describes the struggle to protect his essence through traditional-modern, national-foreign, and local-universal values and the crises in great detail through religious motifs. On the one hand, the character of The Man Who Grew Roses shows the conflicts between tradition and modernity in society. On the other hand, The Man Who Grew Roses's another protagonist, Sitare, shows the conflicts between culture, religion, and the teachings of the West. Both characters are in search of their own lives within these conflicts. The difference is that The Man Whom Grew Roses does this by confining himself to his home, while Sitare searches outside, among people and things. The crisis of faith is based on social disintegration. What causes this dissolution is the change in social life, degeneration and alienation from the original. As this dissolution progresses, so does the conflict between tradition-modernity and old-new. The crisis of faith in the work is not one-sided. The crisis of faith is experienced both in traditional life and modern life. In this respect, it is noteworthy that the crisis is made comparatively. Sitare, who experiences a crisis of faith, experiences change not only in the field of faith but also in terms of culture, language, and traditions. This study will explore the relationship between religion and literature and provide answers to the faith crisis that began with the Tanzimat and continues to worsen owing to modern-day factors, affecting children and young people.

GİRİŞ

Toplumlar zamanla yapısal, kurumsal, kültürel ve davranışsal gibi farklı yönlerden değişirler. Değişim her toplum için kaçınılmaz bir durum olup, aynı kalan ve yerinde sayan topluluklar yok olmaya mahkûmdur. Çünkü insanlığın bilgi ve deneyimi sürekli artmakta, dünya pek çok yeni gelişmelere sahne olmakta bu da farklı milletlerin birbirleri ile etkileşime girmesine kapı aralamaktadır. Sosyal değişimler topluma refah, bütünleşme, gelişme gibi olumlu yönlerden tesir edebildiği gibi, kaos ve kargaşa gibi olumsuz açılardan da etki edebilmektedir. Türk halkı da diğer milletler gibi zaman içerisinde değişime uğramış, hatta Tanzimat'la birlikte kendisini, yaklaşık 200 yılı bulan köklü bir değişim sürecinin içinde bulmuştur. Bahsi geçen sürece eski-yeni tartışmalarının yaşandığı, belirgin bir hale bürünen, Batı eksenli bir farklılaşma damgasını vurmuştur.¹ Ancak batılı yaşam tarzının benimsenmesi, değer yargılarının Batı normlarına göre şekillenmeye başlaması, eğitim sisteminin batılı tarzda

¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1997), 136; M. Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2005), 12.

yapılandırılması² gibi birtakım yeni hareketler halk arasında kültürel yabancılaşmaya ve çözülmeye yol açmıştır. Sosyal yapıda meydana gelen bu değişimler, yapı çözümü ve özün kaybedilmesi gibi sonuçlar doğurmuş, insan yaşamına nüfus eden her olgu gibi bu süreç ve sonuçları da farklı alanlara konu olmuştur.³ Edebiyat da bu tesir gücü yüksek farklılaşmaya duyarsız kalmamıştır. Yazar ve şairler toplumdaki değişimlere bigâne kalamamışlar ve eserlerine konu edinmişlerdir. Bu değişimi eserlerine konu edinen en başarılı yazarlardan biri de Rasim Özdenören'dir. Özdenören hikayelerinde, kültürel değişimleri, yaşam mücadelesi veren sıradan insanlar üzerinden, onları kahramanlaştırmadan, derinlemesine incelemektedir. Yazar, kültür ve yabancılaşma şokuna maruz kalmış insanların hayatlarını, acılarını, hissettiklerini ve yalnızlıklarını ana izlek olarak ele alıp tüm saflığı ile betimlemektedir. Anlatımlarını kültürel yabancılaşma ve batılılaşma eleştirisi üzerinden yaparak o günün toplumunu günümüze yansıtmaktadır.

1. Özdenören ve *Gül Yetiştiren Adam*

Rasim Özdenören (ö.2022), 1940 yılında Kahramanmaraş'ta dünyaya gelmiştir. İlkokulu 1952'de Malatya'da, ortaokulu ise 1955'te Kahramanmaraş'ta okumuştur. 1958'te lise öğrenimini tamamladıktan sonra 1964'te İstanbul Üniversitesi Gazetecilik bölümünü, 1967'de ise aynı üniversitenin Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 1971'de New Mexico Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamlamış, sonrasında Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman olarak görev yapmıştır. 1975'te Kültür Bakanlığı'nda bakanlık müşaviri hizmetinde bulunmuş, 1977-78 yıllarında ise müfettiş olarak çalışmıştır. 1980'de tekrar Devlet Planlama Teşkilatı'na dönmüş ve orada çeşitli görevlerde bulunduktan sonra 2005'te emekli olmuştur.⁴ İlk hikayesini 1957'de *Varlık* dergisinde yayımlayan Özdenören'in eserleri şunlardır:

"Hikayeler: *Hastalar ve Işıklar* (1967), *Çözülme* (1973), *Çok Sesli Bir Ölüm* (1974), *Çarpılmışlar* (1977), *Denize Açılan Kapı* (1983), *Kuyu* (1999), *Hışırta* (2000), *Ansızın Yola Çıkmak* (2000), *Toz* (2002), *İmkansız Öyküler* (2010), *Uyumsuzlar* (2015)

Roman: *Gül Yetiştiren Adam* (1979)

Denemeler: *İki Dünya* (1977), *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* (1985), *Yaşadığımız Günler* (1985), *Ruhun Malzemeleri* (1986), *Yeniden İnanmak* (1987), *Kafa Karıştıran Kelimeler* (1987), *Çapraz İlişkiler* (1987), *Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı?* (1987), *Müslümanca Yaşamak* (1988), *Red Yazıları* (1988), *Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti* (1996), *Ben ve Hayat ve Ölüm* (1997), *İpin Ucu* (1997), *Acemi Yolcu* (1997), *Kent İlişkileri* (1998), *Yüzler* (1999), *Köpekçe Düşünceler* (1999), *Eşikte Duran İnsan* (2000), *Yazı İmge ve Gerçeklik* (2002), *Aşkın Diyalektiği* (2003), *Düşünsel Duruş* (2004) *Siyasal İstiareler* (2009), *Açık Mektuplar* (2014), *Edebiyat ve Hayat* (2012), *Hadislerin Işığında Hz. Muhammed* (2018)

² Blz. Recai Doğan, "Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXXVII (1997), 407-442.

³ Orhan Gürsu, "Değişen Dünyada Aile ve Psikolojik Problemler", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2015), 99-130.

⁴ Rasim Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2019), 4.
PAUİFD Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 9 (3) 2022

Çeviriler: Hayvan Çiftliği (George Orwell, 1964), İslam'da Devlet Nizamı (Mevdudi, 1967), İslam Devletinde Mali Yapı (Dr. S.A. Sıddıki, 1972)"⁵

Özdenören'in *Mavera* dergisinin çıkış duyurusunda ifade ettiği gibi medeniyet ve kültür ile edebiyat arasında doğrudan bir ilişki vardır. Çünkü her kültür kendi değer yargıları ve ahlak anlayışını benimsemiş ve yayma konusunda edebiyatın aracılığına ihtiyaç duymaktadır. Tarihte, edebiyatı olmayan hiçbir uygarlık var olamamıştır. Milletin yerli düşünceleri, öz uygarlığı ve yaşam biçimleri edebiyatla sonraki nesillere aktarılmıştır.⁶ Özdenören'in eserleri incelendiğinde de kendi kültür ve uygarlığını yüceltmek için çalışan bir vatansız, içinde yaşadığı çağı objektif olarak değerlendirebilen bir entelektüel, Doğu ve Batı düşüncesine hakim bir düşünür, sonraki devirlere ışık tutan evrensel ve çağdaş bir yazar olduğu görülmektedir. Özdenören'in eserlerinde edebiyat, bir kültür ve kimlik aktarıcısı misyonunu taşımaktadır. Onun eserlerinin başında da öykü, denemeler ve roman gelmektedir. Ancak onun savunduğu değerler ile kültür ve kimlik aktarıcısı rolünü betimlediği tek romanı *Gül Yetiştiren Adam* adlı eseridir. Özdenören, "Roman bir savaş alanıdır, oysa hikaye düello sahnesidir. Romancı bize 'tip'ler çizer, hikayeciye, 'tip'ler çizmez, 'durum'lar anlatır,"⁷ diyerek romana bakışını ve verdiği değeri yansıtır. Ona göre roman, insan tabiatını tüm sadeliği ile sergilemelidir, ki bu eserinde bunu açıkça göstermiştir.

Öykücü kimliği ile ön plana çıkan Özdenören, roman üzerine yazdığı bir yazıda şunları söylemektedir: "*Romanı büyük kılan niteliğin, insanoğlunun varlık sebebine yaklaşma imkanını getirip getirmediğinde aranması gerektiğidir. Benim hayatımla insanın varoluş hikmeti arasında bağlar kuran, insan olarak benim bir "kul" olduğum bilincini getiren romana, büyük roman diyorum ben, ama şimdiye değin böyle bir roman yazılmış mıdır, diyeceksiniz. Roman kendi ufuklarında bu potansiyeli gizliyor ya, önemli olan bu bence. O potansiyeli romanın varlık alanında harekete geçirmekse romancının görevi olmalı.*"⁸ İşte, Özdenören'in tek romanı *Gül Yetiştiren Adam*, *Ruhun Malzemeleri*'nde söylediğine uygun olarak sosyal içeriği ile dikkat çeken bir romandır. Yazarın ilgili eserinde Doğu-Batı yaşam tarzları arasında ikilemde kalmış Anadolu insanının hayat hikayeleri anlatılmaktadır. Hikayenin ana karakteri, Doğu yaşam tarzını temsil eden, Batıya özenmenin neden olduğu hızlı kültürel değişime direnen ve I. Dünya savaşı sonrası kendisini eve hapseden, sessiz ve sakin bir kişiliğe sahip olan Gül Yetiştiren Adamdır. Romanın diğer ana karakteri ise Batı yaşam tarzını benimsemiş, Batı hayranı, yozlaşmış düzene uyum sağlamış, eğlenme ve gezmeyi seven Sitare'dir. Romanın yardımcı karakterleri ise Gül Yetiştiren Adamın torunu

⁵ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 4; Mehmet Nezir Eryarsoy, *Gül Yetiştiren Adam: Rasim Özdenören* (İstanbul: İlke Yayıncılık, 2009), 163-167; Eyüp Ünal, *Rasim Özdenören'in Gül Yetiştiren Adam Romanında ve Hikâyelerinde Modernizm* (Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 5-8; Ayhan Bulut, *Rasim Özdenören Hakkında Bir Monografi Çalışması* (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 81-82. Ayrıca bkz. "Yedi Güzel Adamdan Biri: Rasim Özdenören", *Hece Dergisi (Özel Sayı)* 169 (2011), 12-140; Firdevs Canbaz Yumuşak, "Rasim Özdenören ve Öykücülüğü", *Turkish Studies* 7/2 (2012), 1282.

⁶ Rasim Özdenören, "Mavera Aylık Edebiyat Dergisi", *Yedi İklim* 107-108 (1999), 24.

⁷ Rasim Özdenören, *Ruhun Malzemeleri* (İstanbul: İz Yayıncılık, 1997), 142.

⁸ Özdenören, *Ruhun Malzemeleri*, 112-113.

Ahmet, Sitare'nin eşi Çarli, Sitare'nin yakın arkadaşı Tansel, Tansel'in eski dostu Marya ve Sitare'nin diğer arkadaşları Turgut, Burhan, Erol, Yavuz, Zelda ve anlatıcıdır. Eser, ülkede sağ-sol çatışmalarının zirvede olduğu ve ideoloji uğruna insanların birbirlerini öldürdüğü bir dönem olan 1970'lerin sonlarında kaleme alınmış⁹, ilk defa *Yeni Devir* gazetesinde parça parça yayımlanmıştır.¹⁰ Geleneksel ve Modern yaşam tarzlarının uyumsuzluğu etrafında şekillenen *Gül Yetiştiren Adam* isimli eserin özeti kısaca şöyledir:

Romanda aynı zaman döngüsünde birbirinden farklı iki karakter etrafında gelişen olaylar, belirli bir mekan veya zaman vurgulanmadan bizlere anlatılmaktadır. Ana karakterlerden biri gerçek ismi zikredilmeyen ama herkesin Gül Yetiştiren Adam olarak tanıdığı İstiklal Harbi gazisidir. Savaşta en yakın arkadaşlarının şehit olduklarına tanık olmuş olan bu baş karakter, harb sonrası toplumda meydana gelen değerlerin, uğruna savaştığı değerlerden farklı yönde geliştiğini görüp, dünyaya küsmüş ve sessiz bir protesto sergileyerek kendini evine hapsetmiştir. Kendini evine kapattığı uzun zaman zarfında Gül Yetiştiren Adam kendi iç dünyasına yönelerek yaptığı sessiz yolculuğunu, bahçesinde özenle yetiştirdiği gülleriyle paylaşır, onlara özenle bakıp, tüm mahalleyi eşsiz bir gül kokusuyla doldurur. Gül Yetiştiren Adam, bir yandan kendi iç mücadelesini veren, bir yandan da toplumda görülen sosyal ve ahlaki mücadelenin sembolü olan bir karakterin hikayesidir.

Romanda paralel devam eden diğer hikayede ise İstiklal Harbi sonrası oluşan yeni dünyanın modern yaşantısı gözler önüne serilmektedir. Diğer esas hikayede ise ana karakter Sitare ve küçük ayrıntılarla anlatılan Sitare'nin eşi Çarli ve Sitare'nin arkadaşları Yavuz, Turgut, Erol, Zelda, Tansel, Anlatıcı ve diğerlerinden oluşan bu grupta yozlaşmış ilişkiler yer almaktadır. Bir bankada çalışırken, kendinden yaşça büyük, fabrika sahibi, zengin iş adamı olan Çarli ile evlenen Sitare, önceleri tutumlu olmasına rağmen evlendikten sonra düşünmeden para harcayan, sık sık kumar oynayan, evli olmasına rağmen başkalarına aşık olan ve eşi Çarli hastanede ölümle mücadele ederken bile yakın arkadaşlarıyla eğlenmek için tatile çıkan bir kadındır. Kocasını hastanede ölümle mücadele ederken hayatını hiçbir şey yokmuş gibi yaşayan Sitare, onu seven arkadaşına karşı da samimi değildir. Sitare yasak aşkıyla, yaşadığı anın tadını çıkartırken arkadaşlarının kendisine karşı olan sözlerine de kulak tıkmaktadır. Eşini hastanede bırakıp tatil için gittikleri ve eğlenip kumar oynadıkları otelde her zaman olduğundan farklı davranışlar sergilemeye başlayan Sitare, kaygılı bir ifadeyle arkadaşlarıyla sohbet eder. Son derece ümitsiz bir haldeyken, arkadaşlarının kendisi hakkındaki olumsuz düşüncelerinin doğru olmadığını, kocasıyla parası için evlenmediğini, onu hiç aldatmadığını söyler ve mekanı terk eder. Sitare içinde bulunduğu ruhsal kriz halinden çıkmanın ve tek kurtuluş yolunun intihar olduğunu düşünür ve sonunda intihar eder.

Gül yetiştiren adam ise torunun isteği üzerine bir gün sabah namazı için dışarı çıkar ve gördükleri karşısında son derece şaşırır. İnsan, toplum ve şehrin maddi

⁹ Ali Haydar Haksal, *Ruh Denizinden Öyküler* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2008), 60; Ali Haydar Haksal, "Rasim Özdenören'le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma", *Yedi İklim* 107-108 (1999), 62.

¹⁰ Cahit Zarifoğlu, "Rasim Özdenören "Gül Yetiştiren Adam"ı Anlatıyor", *Mavera* 34 (1979), 34.

değişimi onu derinden sarsar, bunun manevi değişimi beraberinde getireceği endişesini taşır, hatta öfkelenir. İlk şoku sokağa çıktığında yanlarından hızla geçen bir taksiden ürkererek kendini duvara yaslamasıyla yaşar. Önceden var olan derenin artık olmadığını görür. Yüksek katlı binalar, duvarlara yapıştırılmış afişler, renkli ışıklarla süslenmiş vitrinler, beton yapılar, kaldırımlar, asfalt, elektrik direkleri, kısaca gördüğü her şeye öfke ve kahırla bakar. Camiye gittiklerinde cemaatin azlığı ve gördüğü fötr şapka karşısında hayal kırıklığı daha da artar. 50 yıl önceki döneme göre oldukça farklı kıyafetler giyen, fötr şapka takan insanları ve onların nasıl da değişmiş olduklarını hayretle gözlemler. Değişmeyen tek şey imamın giyimi diye düşünürken namazdan sonra onun da çıktığını gören adam, daha fazla dayanamaz ve suskunluğunu bozarak onları İslam'a çağırmaktan kendini alıkoyamaz. İlk başta cemaat tarafından tanınmayan dilenci zannedilen Gül Yetiştiren Adam, cemaate dönerek; Allah'ın sizden öncekileri kafirlere benzemeye başladığı için helak ettiğini biliyor musunuz der. İçinizdeki İslam'ı gösterin, çünkü İslam sizin üzerinizde görünmek ister diyerek cemaati kafirlere benzememeleri konusunda uyarır. Romanın son bölümünde cemaate yaptığı bu uyarı sebebiyle toplumu galeyana getirmekle suçlanır, tutuklanır ve mahkemeye çıkarılır.

Eser, 10'u Gül Yetiştiren Adam, 12'si Sitare ve bir de sonuç bölümü olmak üzere toplam 23 bölümden oluşmaktadır. Hikayenin son bölümünde, girift şekilde iç içe geçmiş iki farklı hikaye birleşmekte ve okuyucunun kafasında gri kalan yerler bir anlatıcının açıklamasıyla netleşmektedir.

Gül Yetiştiren Adam'ın diğer önemli yönü ise olay örgüsünün anlatıldığı zaman ve mekandır. Eserde bir Gül Yetiştiren Adam'ın yaşadığı zaman, bir de Sitare'nin yaşadığı zaman olmak üzere iki zaman dilimi yer almaktadır. Gül Yetiştiren Adam için Kurtuluş Savaşı ve sonraki 50 yıllık zaman dilimi anlatılırken Sitare'nin hikayesinde ise kronolojik bir sıra takip edilmektedir. Romanda zaman ve mekan karakterlerle bütünleşmekte ve bilinç kazanmaktadır. Bu nedenle karakterlerin zaman ve mekandan bağımsız olarak anlaşılması zordur. Aynı zaman diliminde, iki farklı yaşamı temsil eden iki başkarakterin dramı eş zamanlı bir biçimde ele alınmaktadır. Romanda, "*Zamanın modern tekniklere uygun kullanımı, iki anlatının ayrı ayrı ele alınmasıyla sağlanır. Hatırlamaların yönlendiriciliği ile zamanda geriye dönüşler, an'lar üzerinde yoğunlaşma, bireylerin psikolojilerini verecek sorgulamalar ve çatışmalar şeklinde tecelli eden zamanın göreceli kullanımı, anlatıların inandırıcılığını güçlendiren asıl unsurlar olarak karşımıza çıkar.*"¹¹ Özellikle Gül Yetiştiren Adam karakterinde zaman, düş görme, hatırlama ve zaman kırılmaları gibi geriye dönüş teknikleri kullanılarak canlandırılmakta, zaman daha çok kültürel değişime etkisi açısından ele alınmaktadır. Romanın diğer baş karakteri olan Sitare hikayesinde ise zaman kronolojiktir ve kültürel değişimin hızına uygun olarak hızla akmaktadır.

Eserde Doğu ve Batı kültürünü temsilen iki kült mekânın betimlendiği görülmektedir. Doğu kültürünü temsilen Kahramanmaraş, Batı kültürünü temsilen ise Las Vegas seçilmiştir. İki şehir de hikayenin anlatımını zenginleştirmek için genel tasvir ve betimlemelerle doludur. Geleneksel yaşamın mekânı genelde Maraş, özelde ise Gül Yetiştiren Adam'ın 50 yıl kaldığı, huzur, sakinlik ve güzel kokular yayan

¹¹ Bulut, *Rasim Özdenören Hakkında Bir Monografi Çalışması*, 675.
PAUİFD Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 9 (3) 2022

güllerin olduğu evidir. Modern yaşamın merkezi ise genelde Las Vegas özelde ise kumarhanedir. Günün her saatinde yanan renkli ışıklar, yüksek sesler, gökyüzünü kaplayan binalar, bankalar, eğlence merkezleri ve kumar etrafında şekillenen hayatlar vardır.¹² Sitare merkezli anlatılan öyküde mekan aynı zamanda yozlaşmayı temsil etmektedir. Bu anlamda iki mekanın kıyaslaması çok belirgin olarak yapılmaktadır. Ki bu mekan ve toplumsal hayat ilişkisi romanın “Şehir yıkıntıları. Ve insan yıkıntıları.”¹³ ile başlayan ilk cümlelerinde kurulur. Romanda yer, zaman ve mekan, insan karakterlerinin önüne geçer.

“TEMMUZDUR

AĞUSTOSTUR

EYLÜLDÜR

şire vakti

EKİMDİR

bağdan dönülür

kışa hazırlanılır

KASIMDIR

ARALIKTIR

amansız soğuklar

rutubetli soğuklar

yayla

dağ havası

OCAKTIR

ŞUBATTIR

odun sobaları

sobalardan çekilen ateşler

yorganların altına kürsü kurulur

nedir kürsü bilir misiniz

MARTTIR

NİSANDIR

hulâsa

geçen

ZAMANDır”¹⁴

Özdenören’e göre roman kahramanlarının, ait oldukları milletin duygu ve düşüncesine özgü davranış biçimleri göstermeleri gerekir. Ona göre kültürle, roman karakterleri arasında bağlantı olmalıdır. Zira farklı kültürlerle mensup insanların olaylara bakışı ve eşyayı yorumlayış şekilleri de başkalaşır.¹⁵ Romanda da iki farklı yaşam tarzı net tasvirlerle anlatılmaktadır. *Gül Yetiştiren Adam*’da, betimlenen iki farklı trajedinin hikayesinin, iki zıt karakterin, iki zıt mekanın, iki zıt yaşam tarzının vücut bulmuş halidir. Bu kutuplardan biri olan modernizm; tüm yıkıcılığı ile tasvir edilerek, modernitenin merkezi olan Amerika üzerinden aktarılmaktadır. Diğer bir

¹² Suavi Kemal Yazgıç, “Gül Yetiştiren Adam’ı Okuma Notları”, *Yedi İklim* 107-108 (1999), 81.

¹³ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 5.

¹⁴ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 6-7.

¹⁵ Özdenören, *Ruhun Malzemeleri*, 114-115.

kutup olan geleneksel yaşam ise, Kahramanmaraş üzerinden okuyucuya sunulmaktadır. Maraş vurgusunu yazar şöyle ifade etmektedir: “*Bizim öykülerimizde öyle insanlar vardır ki bu insanlara sadece Maraş'ta rastlanır. Gül Yetiştiren Adam'da, Hastalar ve Işıklar'da var. Maraş ve Marşlılar tümüyle bu kitapta tasvir edilmiş.*”¹⁶ *Gül Yetiştiren Adam*, ötekileştirmenin, kültürel kopuşun, özüne yabancılaşmanın, moderniteye uyum sağlayamamanın, direnmenin, içsel tepkilerin, intiharın, uyumsuzluğun, pasif direnişin, sessiz protestonun, çaresizliğin, kabullenişin, isyan ahlakının ve iki farklı karakter üzerinden kişisel yolculukların hikayesidir. Doğu-Batı yaşam tarzlarının çakışmasını zıtlıklar üzerinden anlatan *Gül Yetiştiren Adam*, Türk insanının hem kendisiyle hem de yeni Batılı yaşam stili ile hesaplaşmasını anlatan destansı bir dramın romanıdır. Romanla ilgili olarak Ahmet Sait Akça'nın şu tespitleri dikkat çekicidir: “*Yazar, yalnızlığın bu başkaldırışını şehre indirgeyerek kültürler bağdaştırmaya çalışmıştır romanda. Tarihi kalıntıların, eskiye ait olanın şehirler kayboluşunu, kültürün yoz dönüşümünün simgesel anlatımı olarak da ele almak mümkündür.*”¹⁷

2. Kültür ve Kimlik Krizi

Her toplumun kendini var eden temel değerlerinden oluşan bir kültürü vardır. İnsanın çevresinde gördüğü, kavradığı, düşünebildiği her şey kültürü oluşturur.¹⁸ Kültürün farklı tanımları olmakla birlikte en yaygın olarak şu tanım kullanılır: “Bir topluluğu, bir cemiyeti, bir milleti millet yapan, onu diğer milletlerden farklı kılan hayat tezahürlerinin bütünüdür.”¹⁹ Kültür sabit, değişmeyen ve durağan değildir, sürekli olarak değişir ve dönüşür.²⁰ Toplumlar kentleşme, iletişim araçlarının gelişimi, seküler yaşam şeklinin yaygınlaşması, sanayileşme, göç ve nüfus hareketleri, kentleşme gibi sebeplerle geleneksel olarak yaşanan kültürün değişmesiyle dini tutum ve davranışlarda, dinin algılanış ve yaşayış biçimlerinde de değişim meydana gelir.²¹ Özellikle romanın zaman kurgusunun geçtiği dönem olan 20. yüzyılda üretim-tüketim anlayışının değişmesi ve makineleşme; göç almanın etkisiyle büyüyen kentlerdeki kültür değişiminin hızlanmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Sosyal yaşamda geleneksel kültürel değerlerin yerine popüler kültür değerleri hakim olmaya başlaması ve kültürde meydana gelen hızlı değişimler bir takım krizleri de doğurabilir. Bu krizler insanı inanç karmaşasına sürükleyecek derecede bir iç bunalıma sevk edebilir ve iç çatışma yaşanmasına neden olabilir.²² Böylece insanda sürekli bir huzursuzluk hali meydana gelir ki bu durumun romanın genelinde

¹⁶ Hüseyin Yorulmaz, “Bir Yazarın Şehri”, *Yedi İklim* 107-108 (1999), 44.

¹⁷ Ahmet Sait Akçay, “Gül Yetiştiren Adam”, *Yedi İklim* 107-108 (1999), 79.

¹⁸ Sıtkı M. Erinc, *Kültür Sanat Sanat Kültür* (İstanbul: Çınar Yayınları, 1995), 10.

¹⁹ Muharrem Ergin, *Üniversiteler İçin Türk Dili* (İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım, 1992), 19.

²⁰ Mümtaz Turhan, *Kültür Değişimleri-Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2010), 17-18.

²¹ Bkz. Ali Albayrak, “Küreselleşmeyle İlgili Bir Bibliyografya Denemesi”, *Dini Araştırmalar* 6/17 (2003), 383-402.

²² Abdullah Alperen, “Türkiye’de Kimlik Arayışları ve İslam”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2008), 61; Şeref Göküş, “DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2020), 98-99; Gürsu, “Değişen Dünyada Aile ve Psikolojik Problemler”, 99-130.

betimlendiğini görmek mümkündür. İlgili hususu Özdenören'in şu sözleri de doğrular niteliktedir: *"İslam âlemi, Batı tesiriyle bazı konuların etkisi altında kalmış olabilir. Fakat bunalım veya dert, adını nasıl koyarsak koyalım, Allah dostlarının hayatında da var. Kendi imanından, imanının sıhhatinden güvende ve emin olamama hali. Kendimizi nasıl ifade edeceğimizi bilemiyoruz. Kendisini bu biçimde ifade ettiğinde, bu ifadenin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını bilemiyor. Yani, bütün bunlar insanın üzerinde bir baskı, bir dert unsuru olarak var. Müslümanın havf ve reca arasında konumlanmış olmasının anlamı acaba ne ki?"*²³

Birinci Cihan ve İstiklal harbine katılan başkarakter olan Gül Yetiştiren Adam, ülkenin kurtulmasının ardından yaşanan hızlı kültür değişimlerine karşı çıkararak kendini toplumdan soyutlamaktadır.²⁴ Romanda, ülkesi ve değerleri için savaşmış bir karakterin, savaş sonrası getirilen yeni değerler karşısında yaşadığı hayal kırıklığı vurgulanmaktadır. Romanın ana karakteri yaşadığı duygu durumunun ve içsel krizin yatışmasıyla pasif direnişe geçmekte ve tepkisini gül yetiştirerek göstermektedir. Aslında bu, yaşlı adamın kendisine de kızıyor oluşunun bir sembolüdür. Zira o, arkadaşları kadar cesur olamamış, aynı ülkü uğruna beraber mücadele ettiği kimseler bu yeni değerlere karşı tepkileri nedeniyle asılırken, aksine Gül Yetiştiren Adam sessiz kalmıştır. Zarifoğlu'na göre ana karakterin arkadaşları şapka giymedikleri için asılmıştır. Gül Yetiştiren Adam, şapkaya karşı açıktan bir protesto yapamadığı, arkadaşları gibi asılmayı göze alamadığı için ve şapka giymemek için evine kapanmıştır.²⁵ Yazar, bu pasif duruşu korkaklık olarak tanımlamaktadır: *"Başlangıçta protesto sandığı direncinin, şimdi gülünç bir korkaklık olduğunu kabul ediyor."*²⁶ Kazandığı bu farkındalığa rağmen, yaşlı adam sessiz protestosunu sürdürmeye bir ömür devam etmiştir. Bu durum romanda şöyle anlatılmaktadır:

"Yıllar önce -o yıllarda iki katlı evler seyrek görülürdü- sade bir evde yaşıyordun, bir şey yapmamanın da bir eylem olduğunu çoktan anlamıştı ve protesto için evden dışarı çıkmıyordun, evden dışarı çıkmanın, insanlar arasına karışmasının istemediği düzeni 'meşrulaştıracağı' inancındaydı ve bütün kasaba halkı onun bu sessiz protestosuna içten bir saygı duyuyordu ve onun bu devinimsiz eylemini değerlendiriyordu ve saygıdeğer bir yaşlı adam oluncaya değin ve hasatlığına hazırlanırken ve sonradan ölmeye hazırlanırken kendini bu dirençli, bu sessiz protesto

²³ Emir Osmanoğlu - Ekrem Özdemir, "Rasim Özdenören'le Söyleşi: Huzurun Öyküsü Olmaz", *Mağara* 10 (2001), 52; Bahset Karşlı, *Dindar Orta Sınıfta Nesil Farklılaşması*, (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2016); Bahset Karşlı, "Nesil Tartışmalarının Kronik Problematikliği: Dindar Orta Sınıf X ve Y Nesli Örneğinde Nesil Algısı", *Hitit İlahiyat Dergisi* 21/1 (2022), 533-566.

²⁴ Hızlı kültür değişimlerinin psiko-sosyal etkileri için bkz. Ömer Faruk Teber, "Bektâşî Evrensel Bir Ahlak Anlayışının Kodları", *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu "Din, Dil ve İletişim" 10-20 Ekim 2019* (Eskişehir: 2019), 687-694.

²⁵ Zarifoğlu, "Rasim Özdenören "Gül Yetiştiren Adam"ı Anlatıyor", 35-36. Bu krizin bir başka boyutu da resmi emirle 18 yıl devam eden Türkçe ezan uygulamasıdır. Bu uygulamanın toplumda yol açtığı travmalar için bkz. Rıfat Atay, "Türkçe Ezan Uygulamasının Toplumsal Hafızada Yol Açtığı Travmalar Üzerine", *Ortak Dilimiz Ezan*, ed., Mahmut Öztürk (İstanbul: Nida Akademi, 2018), 107-148; Rıfat Atay, "Türkçe Ezan Uygulamasının Toplumsal Hafızada Yol Açtığı Travmalar Üzerine", *Mukaddime* 9/2 (2018), 49-65.

²⁶ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 32.

*çinde görmüşlerdi: Kim umutsuz bir beklemeden ibaret sanır bu bir ömrü dolduran protestoyu? Beklemek... evet. Bekliyordu. Kim, kendini sonuçsuz bir beklemeyle mahkûm edebilir ömür boyu?"*²⁷

Yazar, *Gül Yetiştiren Adam* karakterinin kültür, inanç, kimlik ve değer krizi yaşayıp eve kapanmasının sebebini, yalnızlığını ve kaçışını aşağıdaki bölümde şöyle ifade etmektedir:

*"Bir zamanlar – yani savaş sırasında (yani kendisinin daha delikanlılığının ilk yıllarında ve ne korkunç yıllardı onlar, arpa ekmeği yerlerdi ve uzak köylerden yiyecekleri gelirdi ve kıtlık, açlık savaş bir aradaydı ve dövüşmüşlerdi Kur'an için, Halife için ve Fransız kenti terk etmek zorunda bıraktıkları zaman kurtulduklarını sanmışlardı, oysa sonradan olanlar bambaşkaydı, uğruna savaşmadıkları ve savaşmayı akıllarına getirmedikleri şeyler olmuştu, kimsenin beklemediği bir şeydi bu ama gene de çok kimse farkında değilmiş gibiydi bunun ya da sanki herkes kâfir olmaya teşneymiş gibi, bir kendisi fark etmişti gerçeği, bir de asılan birkaç arkadaşı, şimdi biliyor ki asılan arkadaşlarının uğruna asıldıkları şeyler de bu günkü insanların anlayabileceği şeyler değildir ve anlamazlar ve belki kendileri de bir kez daha asmaya kalkışır ama onlar yani asılanlar yani savaş verenler kendilerini asan insanlar kurtulsunlar diye savaşmışlardı ve asıldıkları şeyler için savaşmışlardı, bunu kim anlayabilir, kim? Kim?)"*²⁸

Romanda *Gül Yetiştiren Adam*, manevi değerlerin ve geleneğe bağlılığın temsilcidir. Bu değerler için savaşmıştır, arkadaşları bu değerler uğruna şehit olmuştur. Ancak uğruna mücadele ettiği tüm değerler modern hayatın bir sonucu olarak giderek yok olmuştur.²⁹ Bu açıdan toplum, çözülmeyi ve bozulmayı simgelemektedir. Bu çözülme ve başkalaşma bir kültür ve inanç krizine yol açmıştır. Başkarakter, yozlaşma krizi sebebiyle de sürekli hayatı sorgulamış ve ruhsal bunalıma girmiştir. Uğruna savaştığı yaşam ile modern dönemin getirdiği yaşam farkı aşağıdaki ifadelerle kendini bulmuştur:

"Korkunç şeyler olmuştur evin dışında, korkunç değişiklikler."³⁰ "Değişim, içten içe işliyordu, fakat büsbütün gizli de değildi, sonuçları hemen görünüyor, dikkati çekiyordu."³¹ "Şehre bir otomobil girmişti. Belediyeye ait bir "Aile Bahçesi" vardı. Bakkallardan biri tekel bayii olmuştu. Ve bir "saz" vardı. Geceleyin duyulan sarhoş naraları da yadırganmıyordu. Değişme akla durgunluk verecek bir hızdaydı. Yenilikleri yadırgayan kimselerin olmasına rağmen, bir zaman sonra onlar da her yeniliği artık doğal bir olay halinde görmeye başlamışlardır. İlk zamanlardaki dirençleri zayıflamış,

²⁷ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 13.

²⁸ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 31.

²⁹ Aslında, Özdenören'in karakteri çok da tuhaf ve alışılmadık bir durumu tiplememekte, tam aksine, İstiklal Harbi'nin galibi, Birinci Meclis'e katılan ama İkinci Meclis'ten dışlanan bütün muhafazakar düşünceyi temsil etmektedir. İstiklal Marşı şairi olmasına rağmen, çok sevdiği vatanında kendisine "vatan haini" muamelesi yapılarak peşine hafiye takılması üzerine ahir ömründe Mısır'da gönüllü sürgün hayatı yaşamayı tercih eden milli Mehmet Akif bunun en iyi örneğidir. Daha fazla bilgi için bkz. Rifat Atay, "Mehmet Akif", *XIX. Yüzyıldan Günümüze Çağdaş İslam Düşünürleri*, ed., Kemal Sözen vd. (İstanbul: Divan Kitap, 2017), 129-162; Orhan Gürsu, "Hasan Basri Çantay: Bir Psikobiyografi Denemesi", *Ekev Akademi Dergisi* 62/62 (2015), 251-268.

³⁰ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 34.

³¹ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 68.

*kırılmıştı. Oluşan değişimin, yenilenmenin ilkin özle ilgili bir olay olduğunu düşünen kimseler artık bunların bütünüyle biçimsel olduğu kanısını taşıyordu. "Mademki oluyor, öyleyse doğaldır" diye düşünmeye başlamışlardı."*³²

Romanda, Doğu kültürünü temsil eden ana karakterin tam zıddı olan ve Batı kültürünü temsil eden diğer karakter ise Sitare'dir. Sitare, Doğu toplumun reddettiği tüm yozlaşmış ahlakî değerleri taşımaktadır. O, evli olmasına rağmen, kocasını aldatan, kocasını hasta yatağında bırakıp Las Vegas'a kumar oynamaya giden, gündelik yaşayan ve kişilik zafiyetleri olan bir karakterdir. İlişkilerini maddi duruma göre şekillendiren, para için kendinden büyük bir adam olan Çarli ile evlenen, arkadaşlarını pahalı tatillere götüren, egosunu tatmin etmeye çalışan, sürekli iç çatışma ve değer krizi yaşayan bir karakterdir. Modern hayatın, paranın, zevkin tatmin etmediği bir ruh yapısına sahip olan Sitare, oldukça karamsar ve yalnızlık çeken bir tiptir.

Kültürel değişimle birlikte toplumun değer yargıları da gerek halk tebaasında gerekse aydınlar arasında farklılaşmaya başlamıştır.³³ Artık bireyler Batılı değerler ile geleneksel Türk değerleri arasında içsel çatışma yaşamaya başlamışlardır. Bu değer çatışmaları romanda şöyle geçer:

"Sen n'aptın? diye sordu.

Neyi?

Marya'ya rastladım, dedim.

Şu Polonyalı kız.

O da mı burada?

Evet. Buraya yerleşmek istiyor.

Ne yapacakmış?

Dans evi açacağıym diyor. Göbek dansı öğretecekmiş Amerikalılara.

İyi fikir, dedi Sitare.

Şimdi bir oda tutmuş, beraber kalalım dedi bana. Kirayı yarı yarıya veririz diyor.

Kabul ettin mi?

Ben mi? Nasıl kabul ederim?

Neden olmasın?

Deli misin, diyorum, nasıl kalabilirim ben burada? İş yok, güç yok.

Marya kazanacak ya!

Marya'nın kazandığını mı yiyeyim yani?

Sen de yardım edersin ona, kendi kazandığını yemiş olursun böylece.

Şakası bile hoş değil, dedim.

*Biliyor musun, dedi, biz Türkler çok kibirli oluyoruz. Sen hâlâ Türk standartlarına göre düşünüyorsun."*³⁴

Batılı yaşam şartlarının sosyal yapıda hakim olması ile birlikte bireylerde huzursuzluk, savrulmalar, bunalımlar, kendini ifade edememe halleri daha sık yaşanır olmuştur. Yazar bu modern yaşam şeklinin bireyleri intihara götüreceği bir krize yol

³² Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 69.

³³ Ünver Günay, "Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Din", *Türk Yurdu* 17/116-117 (1997), 82.

³⁴ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 42-43.

açacağına betimler ve romanın sonunda ana karakter olan Sitare, bu krizden çıkamaz ve intihar eder. Krizin zirve noktası olan intihar konusu kitapta şöyle geçmektedir:

*"Zavallı Sitare, diye mırıldanıyorum elimde olmadan. Sana söylemişim, diyor, hatırlıyor musun? Aslında hepimiz gizliden gizliye düşünüyorduk böyle bir şey yapacağını... ama sahiden cesaret edebileceği kimin aklına gelirdi? Bazen öyle dik başlıydı ki, ancak böyle biri ölüme meydan okuyabilir diyordum. Belki de meydan okuduğunu göstermek için öldürdü kendini, dedi Tansel, tuhaf bir ironi var bu işte, tamamen özel bir şey, Sitare'ye mahsus... Düpedüz umutsuzluk, dedim, şimdi düşünüyorum da gösteriş gibi duran tavırlarının altında yatan şey hep bu zavallı umutsuzlukmuş... Tutunmak istediği her şey sonunda bir sahtekârlık olarak görünmüş."*³⁵

Romanda, Gül Yetiştiren Adam ve Sitare üzerinden, topluma Tanzimat'la birlikte sirayet etmiş olan kimlik bunalımı ve sonuçları gösterilmeye çalışılmıştır. Esasen kimlik; bireyi, grubu veya toplumu diğerlerinden birey, grup ve toplumlardan ayıran temel özellikleri, kültürleri, dili, dini, ahlaki, tarihi, ortak duygu ve düşünceleri gibi birbiriyle özdeşleşmiş değerleri ifade etmektedir.³⁶ Romanda iki karakter üzerinden değişimin olumsuz etkileri, iki tarafın sahip olduğu değerlerin erozyonu ve hikaye sonunda karakterlerin kendilerini sorgulamaları ele alınmıştır. Eserde kendi özüne, geleneklerine, yaşam tarzına, değerlerine yabancılaşma teması incelenmiştir.³⁷ Bu yabancılaşma olgusu modern yaşam tarzı ile özdeşleştirilerek verilmiştir. Modernleşmenin getirdiği kültür, değer ve inanç krizleri karşılaştırmalı olarak anlatılmıştır. Modernleşmenin bireyde ve toplumda meydana getirdiği çözülme ve kültürel yozlaşma kitapta tüm çıplaklığıyla ortaya konulmuştur.³⁸

SONUÇ

Özdenören olaylardan çok bireylerin ön plana çıkarıldığı romanında simgesel bir anlatımı tercih etmiştir. Romanda karakterlerin hikayeleri kısa kısa anlatılarak, olay örgüsü iç içe işlendiğinden, anlayabilmek için dikkatle okumak gerekmektedir. Karakterlerin bilinç akışlarının keşfi ve iç dünyalarının karmaşıklığı dış bir anlatıcı tarafından sade bir dille yansıtılmaktadır. Mesaj verme kaygısı gütmeyen yazar, bireyi

³⁵ Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam*, 142-143.

³⁶ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 8. Basım, 1998), 377-379; Ali Coşkun, "Din ve Kimlik", *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (2003/1), 6; Orhan Gürsu, "Sanat ve Psikoloji Etkileşimi: Geleneksel Türk-İslam Sanatları Merkezli Bir Okuma Denemesi", *Journal of International Social Research* 8/38 (2015); Batılılaşma sürecinde kültürün dönüşümüne yönelik gündelik hayat ve din karşılaştırmaları için bkz. Bahset Karslı, "Cumhuriyet Dönemi Din-Siyaset Tartışmaları: Ahmet Hamdi Akseki Örneği", *Turkish Studies* 9/5 (2014), 1279-1298.

³⁷ Benzer bir sorgulamayı hayatı boyu yapıp, Sitare'nin aksine bir dönüşüm yaparak Gül Yetiştiren Adam'ın temsil ettiği İslami değerleri seçen ancak onun da aksine evinden çıkarak kalemi ile kıyasıya bir mücadele veren son yüzyılın en önemli çağdaş Türk şairlerinden İsmet Özel hakkında bir değerlendirme için bkz. Rifat Atay - Bedirhan Güven, "Daimi Varoluşsal Kaygı: İsmet Özel Şiiri Örneği", *Turkish Academic Research Review* 6/5 (2021), 1517-1544.

³⁸ Cumhuriyet Dönemi'nde bu derin tartışmalardan birisi de ana dilde ibadet tartışmaları etrafında gündeme gelen "Tanrı" kavramı etrafında cereyan etmiştir. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Rifat Atay - Esra Çiftçi, "Din Dili Çerçevesinde Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'inde Tanrı Kavramının Serüveni", *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2013/1), 291-322.

tüm yalınlığı ile anlatmayı tercih etmiştir. Romanda ana karakter olan Gül Yetiştiren Adam üzerinden modern hayatın getirdiği kültürel değişimin eleştirisi yapılmıştır. Batı tarzı yaşamın özdeşleştirildiği bir diğer ana karakter olan Sitare'nin öyküsünün intiharla sonuçlanması ise modern olarak tanımlanan hayatın sonuçlarını ortaya koymasından bir eleştiridir. Gerek Doğu toplumu bireyi gibi yaşayan Gül Yetiştiren Adam, gerek Batılı yaşamı tercih eden Sitare olsun iki karakterde de yalnızlık, sessiz protesto, pasif direniş, çözülme, yaşam şekline isyan, iç hesaplaşma ve değerlerle çatışma temaları betimlenmiştir.

Yazar, batılılaşmanın, toplumun sahip olduğu milli ve manevi değerleri dejenere ettiğini, yerine temelsiz ve kültürsüz yozlaşmış Batı değerlerini yerleştirdiğini savunmaktadır. Özdenören, yozlaşmaya karşı gösterilecek tepkiyi de Gül Yetiştiren Adam üzerinden simgeleştirmekte ve batılılaşmada şekilciliğe kaçıldığını iddia etmektedir. Yazar Batının ilmini ve fennini almak yerine, kılık kıyafetini, yüzeysel ilişkilerini, bireyci yaşam şeklini, kapitalist düzenini almaya karşı bir duruş geliştirmektedir. Batı şekilciliğinin, özü esas alan Doğu kültürüne egemen olmasını desteklememektedir. Ayrıca Özdenören, kılık kıyafetle dönüşmeye başlayan şekilciliğin tüm değerleri kapsayacak biçimde yaygınlaşmasına tepki göstermektedir.

Şekilcilik anlamında kendini gösteren batılılaşma, toplumda değerler karmaşasına yol açmış; geleneksel-modern, Doğu-Batı, sessiz protesto-isyan, iman-isyan, çözülme-yabancılaşma gibi alanlarda kendini göstermiştir.

Gül Yetiştiren Adam; iki karakter üzerinden iki farklı dünyanın, modern roman anlatım teknikleri ile anlatıldığı gerçekçi bir eserdir. Özdenören, insanı olanca sadeliği ile betimlemede yöntem ve anlatım tekniklerini başarılı bir şekilde kullanmıştır. Onun eserinin temelinde gündelik hayatta karşılaşılabilecek gerçek bir insan modeli vardır.

KAYNAKÇA

- "Yedi Güzel Adamdan Biri: Rasim Özdenören". *Hece Dergisi (Özel Sayı)* 169 (2011), 12-140.
- Akçay, Ahmet Sait. "Gül Yetiştiren Adam". *Yedi İklim* 107-108 (1999), 79-80.
- Albayrak, Ali. "Küreselleşmeyle İlgili Bir Bibliyografya Denemesi". *Dinî Araştırmalar* 6/17 (2003), 383-402.
- Alperen, Abdullah. "Türkiye'de Kimlik Arayışları ve İslam". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2008), 59-80.
- Atay, Rifat - Bedirhan Güven. "Daimi Varoluşsal Kaygı: İsmet Özel Şiiri Örneği". *Turkish Academic Research Review* 6/5 (2021), 1517-1544.
- Atay, Rifat - Çiftçi, Esra. "Din Dili Çerçevesinde Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'inde Tanrı Kavramının Serüveni". *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2013/1), 291-322.
- Atay, Rifat. "Mehmet Akif". *XIX. Yüzyıldan Günümüze Çağdaş İslam Düşünürleri*, ed., Kemal Sözen vd. 129-162. İstanbul: Divan Kitap, 2017.
- Atay, Rifat. "Türkçe Ezan Uygulamasının Toplumsal Hafızada Yol Açtığı Travmalar Üzerine". *Ortak Dilimiz Ezan*, ed., Mahmut Öztürk. 107-148. İstanbul: Nida Akademi, 2018.
- Atay, Rifat. "Türkçe Ezan Uygulamasının Toplumsal Hafızada Yol Açtığı Travmalar Üzerine". *Mukaddime* 9/2 (2018), 49-65.
- Bulut, Ayhan. *Rasim Özdenören Hakkında Bir Monografi Çalışması*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.

- Coşkun, Ali. "Din ve Kimlik". *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (2003/1), 5-23.
- Doğan, Recai. "Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXXVII (1997), 407-442.
- Ergin, Muharrem. *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım, 1992.
- Erinç, Sıtkı M. *Kültür Sanat Sanat Kültür*. İstanbul: Çınar Yayınları, 1995.
- Eryarsoy, Mehmet Nezir. *Gül Yetiştiren Adam: Rasim Özdenören*. İstanbul: İlke Yayıncılık, 2009.
- Göküş, Şeref. "DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2020), 96-126.
- Günay, Ünver. "Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Din". *Türk Yurdu* 17/116-117 (1997), 80-89.
- Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 8. Basım, 1998.
- Gürsu, Orhan. "Değişen Dünyada Aile ve Psikolojik Problemler". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2015), 99-130.
- Gürsu, Orhan. "Hasan Basri Çantay: Bir Psikobiyografi Denemesi". *Ekev Akademi Dergisi* 62/62 (2015), 251-268.
- Gürsu, Orhan. "Sanat ve Psikoloji Etkileşimi: Geleneksel Türk-İslam Sanatları Merkezli Bir Okuma Denemesi". *Journal of International Social Research* 8/38 (2015), 1028-1039.
- Haksal, Ali Haydar. "Rasim Özdenören'le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma". *Yedi İklim* 107-108 (1999): 57-68.
- Haksal, Ali Haydar. *Ruh Denizinden Öyküler*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2008.
- Karlı, Bahset. "Cumhuriyet Dönemi Din-Siyaset Tartışmaları: Ahmet Hamdi Akseki Örneği". *Turkish Studies* 9/5 (2014), 1279-1298.
- Karlı, Bahset. *Dindar Orta Sınıfta Nesil Farklaşması*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2016.
- Karlı, Bahset. "Nesil Tartışmalarının Kronik Problematiği: Dindar Orta Sınıf X ve Y Nesli Örneğinde Nesil Algısı". *Hitit İlahiyat Dergisi* 21/1 (2022), 533-566.
- Okay, M. Orhan. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2005.
- Osmanoğlu, Emir - Özdemir, Ekrem. "Rasim Özdenören'le Söyleşi: Huzurun Öyküsü Olmaz". *Mağara* 10 (2001), 35-54.
- Özdenören, Rasim. "Mavera Aylık Edebiyat Dergisi". *Yedi İklim* 107-108 (1999), 24.
- Özdenören, Rasim. *Gül Yetiştiren Adam*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2019.
- Özdenören, Rasim. *Ruhun Malzemeleri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1997.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1997.
- Teber, Ömer Faruk. "Bektâşî Evrensel Bir Ahlak Anlayışının Kodları". *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu "Din, Dil ve İletişim" 10-20 Ekim 2019*. 687-694. Eskişehir: 2019.
- Turhan, Mümtaz. *Kültür Değişimleri-Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2010.

- Ünal, Eyüp. *Rasim Özdenören'in Gül Yetiştiren Adam Romanında ve Hikâyelerinde Modernizm*. Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yazgıç, Suavi Kemal. "Gül Yetiştiren Adam'ı Okuma Notları". *Yedi İklim* 107-108 (1999): 81.
- Yorulmaz, Hüseyin. "Bir Yazarın Şehri". *Yedi İklim* 107-108 (1999), 43-49.
- Yumuşak, Firdevs Canbaz. "Rasim Özdenören ve Öykücülüğü". *Turkish Studies* 7/2 (2012), 1281-1299.
- Zarifoğlu, Cahit. "Rasim Özdenören "Gül Yetiştiren Adam"ı Anlatıyor". *Mavera* 34 (1979), 34-38.